UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri|| quatuor.||

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio quarta. Vtrum omniun voluntatum bonarum sit vnus finis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-72607

Visual Library

ex præmissis, quia omnis actus voluntatis reducitur in aliquem istorum duorum: sed electio nō potest diuidi in eligere & velle, ergo &c. Maior patet. Minor probatur, quia nihil diuiditur in illud quod cōtra ipsum diuiditur, sicut animal non diuiditur in animal & plantam, quum vnum contineat totum diuisum, reliquum verò diuidatur contra ipsum: Electio autem diuiditur contra voluntatem, vel contra velle simplex, ergo &c.

10 Tertiò apparet idem ex obiecti formalis ratione, quia quandoq; duo sic se habent quòd vnum est alteri ratio quòd cadat sub actu alicuius potentiæ, illa duo apprehenduntur actu eodem, sicut color & quantitas eadē visione apprehenduntur, quia color est formalis ratio vt quantitas videatur. sed quādo aliquid appetitur propter finem, vel quando finis intenditur in eo quod est ad finem: finis est tota ratio appetēdi illud quod est ad finem, nec refert ad propositum, siue illud quod est ad finem habeat secundum se aliquid appetibilitatis (vt electuarium dulce) vel non (vt medicina amara) quia inquantum appetitur propter finem, puta propter sanitatem, sanitas est tota ratio appetendi ea, ergo &c.

11 AD primum argumentum dicendum quòd actus quo voluntas vult finem, & illud quod est ad finē propter finem, non est intensior & remissior secundum se, sed per comparationem ad obiecta, quia quum sit à duobus ab vno est perfectius quàm ab altero, sicut dicitur prima propositione de causis, quòd prima causa plus influit quàm secunda, quanuis vnum sit quod influitur, quia respectu illius causa prima principalius se habet quàm secunda. Vel potest dici quòd licet voluntas velit intensius finem, quàm ea quæ sunt ad finem quando sub distinctione ei proponuntur, puta si diceretur infirmo, vtrum magis vel let potionem, an curationem, statim responderit quòd sanitatem: tamen quum proponitur copulatiuè vnum propter alterum æquè intensè appetuntur.

12 Ad secundum dicendū quòd inconueniens est idem esse obiectum vsus & fruitionis, quia idem non potest habere rationē vltimi finis, cuius est frui, & relati ad finem cuius est vsus. Sed nullum inconueniens est eundē actum esse vsum & fruitionē: & in patria quidem necesse est sic esse, sicut enim eodem actu beatifico videt quis Deum & res creatas in ipso, sic eodem actu diligit quilibet beatus Deum & fruitur eo, & diligit creaturas referendo in deū, & sic vtitur eis. Eodem modo est in viatoribus. Vel dicendum quòd nō omnis actus voluntatis est fruitio respectu finis, sed respectu finis in se: non autem vt est virtualiter ter in eo quod est ad finem sicut in proposito.

13 Ad tertium dicendū quòd intellectus eodē actu fertur in principia & conclusiones, quando cōclusiones deducit ex principiis, non autē quando absolutè fertur in principia sicut proportionabiliter dictum est de volūtate respectu finis, & eorū quæ sunt ad finē. Et quod obiicitur quòd idem actus non potest elici à duobus habitibus. Dicendum quòd intellectus est habitus quo fertur mens nostra in prima principia absolutè, sciētia autem est habitus conclusionum deductarū ex principiis, & actus his habitibus correspondentes sunt diuersi, sed quādo intellectus fertur in principia nō absolutè, sed inquantum sunt principia (sic enim dicuntur relatiuè ad conclusiones tāquam ad principiata) cognitio principiorum & conclusionum pertinet ad eundem habitum, scilicet ad scientiam.

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum omnium bonarum voluntatum sit vnus finis.

Tho. 1. 2. q. 1. ar. 7.

DEinde quæritur, vtrum omnium bonarū volūtatum sit vnus finis. Videtur quòd nō, quia si esset vnus omnium bonarum voluntatū, hic esset Deus, sed Deus nō est finis omnium bonarum voluntatū, ergò &c. Probatio minoris, quia quod non est cognitum non est intentum, sed in omni bona actione non est necessarium de Deo cognoscere, ideo &c.

2 Item malarum voluntatum non est vnus finis, ergo nec bonarum, consequentia patet per simile. Probatio antecedentis, quia voluntates malæ contrariæ sunt circa idem, sicut voluntas prodigi & auari, talia autem non videntur posse ordinari in vnum finem, ergo &c.

3 IN contrarium est, quia finis & agens sibi correspondent, sed omnium est vnum principium agens, ergo vnus vltimus finis.

4 RESPONSIO. Quum quæritur, de fine voluntatis, intelligendum est de fine quē intendit voluntas in actu suo considerato secundū esse morale, sicut dans eleemosynam intendit mereri aliquid apud Deum, vel ad vanam gloriam apud homines, in quo sensu videtur procedere quæstio. Dicendum ergo q; est finis proximus & remotus, proximus finis omnū bonarum voluntatum est vnus & idem secundū speciem, circa eandē materiam, similiter autem nō est idem. Primū patet, quia rectè agere contingit solum vno modo, deficere autem multipliciter vt patet ex. 2. Ethic. sed modus quo contingit rectè agere est tota causa secundum Dionys. in qua præcisè includitur finis: vnde & Philos. dicit quòd cuius causa fit aliquid maximè attendēdum est in actu morali, ergo finis proximus idem secundum speciem intēditur ab omni bona voluntate circa eandem materiam secundum speciem, & in hoc differt bona voluntas à mala, quia malæ voluntates circa eandem materiam feruntur in diuersa, & quandoque in contraria, sicut voluntas intemperata & insensibilis circa delectabilia gustus & tactus, sed voluntates bonæ feruntur in idem, & propter idem, quia propter bonum virtutis quod est vnum.

5 Secundū patet, quia finis proximus proportionatur his quæ sunt ad finem, sed ea circa quæ sunt bonæ voluntates, sunt differentia secundū speciem (vt patet in obiectis diuersarū virtutū) quare &c. Vnde Philos. in. 1. Ethic. dicit quòd multis operationibus existentibus, & artibus & doctrinis multi sunt & fines. Si verò loquamur de fine vltimo, sic de eo possumus loqui dupliciter. Vno modo secundum generalem rationem vltimi finis. Alio modo secundum illud in quo specialiter ratio finis vltimi inuenitur. Primo modo omnium voluntatum, tam bonarum quàm malarum est vnus vltimus finis. Quod patet, ratio enim generalis vltimi finis est bonum perfectū quietans voluntatē, in vltimo enim est quies: In imperfecto autem inquantum huiusmodi, nihil quiescit, sed mouetur ad suā perfectionem, quia motus est actus imperfecti, ergo ratio vltimi finis est quòd sit bonum perfectum. Istud finaliter intenditur ab omni voluntate. Ad hoc enim tendit finaliter omnis voluntas inquantum potest, vt possit carere malo, & adipisci bonum: tale autem est bonum perfectū. Nam bonum imperfectum inquantum imperfectum, habet aliquo modo rationem mali: ergo &c.

6 Quantum verò ad illud in quo ratio specialis vltimi finis consistit. Sciendum est quòd voluntas bona aut sequitur rationem syllogisantē ex principiis fidei, aut syllogisantem solum ex principiis legis naturalis. Si sequatur rationē syllogisantem ex principiis fidei, sic omnium bonarum voluntatum est vnus finis vltimus, scilicet vita æterna. Quod patet dupliciter. Primò quia volūtas non est bona, nisi præcedat ratio recta practica: vbicunq; ergo processus rationis practicæ detiuatur ex vno principio, ibi electio voluntaris & eius intētio terminatur ad finem vnum, quia principium rationis practicæ est finis, sed totus processus rationis practicæ syllogisantis ex principiis fidei deriuatur ex vno primo principio, scilicet ex vita beata: vnde & tam Christus quàm Ioan. sic arguebāt, pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum: sic & in alio loco, si vis ad vitam ingredi, serua mandata, & huiusmodi similia, ergo &c. Secundo quia illud quod est vltimum in assecutione, est principium in intentione, sed vltimum quod assequuntur omnes bonæ voluntates illuminatæ per fidem est vita bona, ergo &c.

7 Si autem voluntas sequatur rationem deliberantem ex principiis legis naturalis, sic magis dubium est, an omnium bonarum voluntatū sit vnus finis, & si est vnus, quis sit ille. Nam finis supernaturalis, de quo iam dictum est, expectatur ex alterius munere, & est vnus, quia vnum est quod nobis pro præmio datur, scilicet visio beata. Sed finis naturalis attingitur proprio opere, est enim vsus alicuius principii naturalis: operationes enim sunt fines, vbi præter operationes nō sunt operata, vt dicitur. 1. Ethi. Quum igitur principia operationum multa sint in nobis & habitus virtuosi, quibus redditur opus bonum multi sunt,

sunt, & non vnus tantum: videtur quòd non possit esse vnus finis omnium bonarum voluntatum.

8 Sed hoc non obstante probabilius tenendū est quòd vt vnus vltimus finis omnium bonarū voluntatum, quia licet sint in nobis principia multa actuum, & multi habitus & actus: est tamē in eis ordo, quia potentia ordinatur ad potentiam, & habitus ad habitum, & actus ad actum, sicut sensitiuum ordinatur ad intellectum & habitus & actus sensitiuæ partis ad habitus & actus intellectiuos, licet igitur propria operatio secundum vnamquamq; virtutem sit finis proximus illius virtutis, operatio tamen perfectissimæ potentiæ secundū perfectissimum habitū respectu perfectissimi obiecti est finis vltimus omnium potentiarum & habituum inferiorū: & hoc modo ponit Philo. 4. Ethic. felicitatem quæ est optima operatio esse totius vitæ humanæ finem. Nec tamen oportet quòd hic finis actu, & explicitè intendatur in quolibet actu bonæ volūtatis, sed sufficit quòd intendatur habitu, sicut ad bonam voluntatem sequentem rationem illuminatā per fidem non requiritur q̄ semper acta explicito intendatur beatitudo: multi enim sunt bene fideles, qui explicitè nesciunt quid sit beatitudo, etiā illi qui sciunt non semper in quolibet bono actu de ipsa cogitant, sed sufficit quòd à principio ordinēt actus suos ad salutem, & virtus huius ordinis remanet in actibus meritorijs qui succedūt, & eodem modo sufficit in bonitate morali, à principio intendat homo ea quæ deducunt ad virtutem perfectam, quæ intentio habitu manet in omnibus actibus sequentibus.

9 PER hoc apparet solutio ad primum argumētum.

10 Ad secundum dicendū quòd non est simile de malis voluntatibus, & de bonis. Nam malę voluntates sunt per auersionem à bono, quod contingit multipliciter. Bonæ verò per conuersionem ad bonum, quod contingit vno modo circa eādem materiam. Item non est aliquod perfectum malū ad quod malę voluntates vltimò ordinentur, sicut est perfectum bonū, ad quod bonę voluntates finaliter tendunt: propter quod malarum voluntatum non est idem finis neq; simpliciter, nec circa eandem materiam.

Sententia huius distinctionis. xxxix. in generali & speciali.

HIc autem oritur quæstio satis necessaria. Superius Magister determinauit conditionem voluntatis in comparatione ad finem. Hic determinat de eadē in comparatione ad alias potentias. Et diuiditur in partes quatuor. Primò mouet quæstionem. Secūdò soluit dupliciter remouendo circa hoc quasdā obiectiones. Tertiò mouet aliā quæstionem. Quartò soluit tangēdo diuersas opiniones. Secunda ibi, Ad hoc facilè respondet. Tertia ibi, Præterea quæri solet. Quarta ibi, proposita est profunda quæstio. Et hæc est sententia & diuisio lectionis in generali.

2 IN speciali autem sic procedit. Et proponit primò, quum omnis naturalis potentia bona sit, & voluntas sit naturalis potentia, quomodo volūtas potest esse mala & in ea esse peccatum. Postea respondet quòd inquantum est naturalis potentia, bona est: inquantum verò inordinata, est mala. Sed adhuc restat quæstio, quare in aliis potentijs non est inordinatio, ita sicut in voluntate: & respondet quòd in potentia ipsius voluntatis non est inordinatio, sed in actu eius. Sed adhuc restat quæstio, quare etiam inordinatio non est in actibus aliarum potentiarum: & respondet quòd hoc ideo est, quia non sunt eiusdem generis cum actu voluntatis. Non enim ordinantur ad aliud consequendum vel disponendum sicut actus voluntatis. Aliquando tamen actibus aliarum potentiarum homo vitiosè vritur. Illi etiam qui dicunt voluntatem malam non esse bonam, nec à Deo esse, nō intelligunt de natura potentię, sed de actu eius quem dicunt non esse de naturalibus. Postea quærit vtrum sit eadem voluntas quę naturaliter vult bonum, & repugnat bono. Et dicit quòd secundum aliquorum opiniones nō est eadem voluntas, quia non est idem voluntatis motus, quia vnus est naturalis, id est, à prima conditione homini competens: alter est voluntatis, inquantum voluntas est, quæ per gratiam à seruitute peccati liberatur. Alii dicunt quòd idem est motus voluntatis, &c.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum culpa per prius sit in voluntate, an in ratione.

Tho. 1. 2. q. 74. ar. 5. & sequentibus.

CIrca distinctionem istam primò quæritur, vtrum culpa per prius sit in voluntate, an in ratione. Et videtur quòd in ratione, quia in illo per prius inuenitur ratio culpæ, quod necesse est primò deficere, sed necesse est primò deficere rationem, quàm volūtatem: omnis enim defectus electionis supponit aliquem defectum rationis, vt declaratum est supra, di. 23. q. 1. & d. 5. q. 1. & 2. & d. 7. q. 1. ergo &c.

2 Item sicut se habet intellectus quantū ad verum & falsum ad phantasiam cuius actū supponit, sic voluntas quātum ad bonum & malum ad rationem quam sequitur & supponit, sed falsum nō est in intellectu, nisi ratione phātasiæ. Et vult Philoso. 4. Meta. ergo nec malum est in voluntate, nisi propter defectum rationis.

3 IN contrarium est, quia in illo per prius inuenitur peccatum in quo per prius inuenitur volūtarium, sed per prius inuenitur voluntarium in actu volūtatis qui est voluntarius per essentiam quàm in actibus aliarum potentiarum qui sunt voluntarii solum per participationem, ergo &c.

4 RESPONSIO. Ista quæstio potest intelligi dupliciter. Vno modo quòd defectus rationis præcticæ in iudicando & defectus voluntatis in eligendo sunt duæ culpæ sicut sunt duo actus & quæritur quę istarum præcedit. Alio modo quòd non sint plures culpæ, sed quæratur de quo per prius dicitur nomen culpæ. Primo modo quæstio supponeret falsum, nullus enim dicit q̄ incontinens quando iudicat fornicationem esse bonam & eam eligit peccet duobus peccatis. Alioquin cùm omnem malā electionem præcedat aliquis defectus in ratione (vt in præcedentibus ostensum fuit. di. 23. q. 1.) impossibile esset quòd aliquis malè eligens peccaret vnico peccato solum quod est inconueniens, ergo oportet quòd intelligatur secūdo modo, & iste intellectus prima facie videtur magis falsus quàm primus, quia omnis defectus debitæ rectitudinis in operatione cuius habemus libe. dominium videtur esse culpa, sed defectus rationis practicæ in iudicando & voluntatis in eligendo sunt duo defectus quorum cuiuslibet habemus liberum dominium, ergo vt videtur sunt duo peccata, vel duæ culpæ & non vna tantum.

5 Et dicendum ad hoc quòd defectus rationis practicę in iudicando est quoddam peccatū, Cùm sit carentia debitæ rectitudinis in operatione, sed hoc secundum se magis habet rationem peccati naturæ quàm culpæ in moribus (defectus enim rationis præcticæ nō habet rationem culpæ nisi quatenus per ipsum habet regulari electio voluntatis de agibilibus à nobis) rationem enim peccati vel culpæ in moribus non habet nisi quatenus per ipsum habet regulari electio voluntatis. Quod patet, quia ratio speculatiua erronea quantumcunq; sit in nostra potestate non est culpa, vel peccatum in moribus vt cùm aliquis existimat quòd anguli trianguli non sunt æquales duobus rectis non dicitur malus moraliter, nec peccare in moribus, quia talis existimatio non est nata regulare electionem voluntatis de agibilibus à nobis, existimatio ergo practica falsa ex hoc solo habet rationem culpæ vel peccati in moribus quia est regula electionis voluntatis. Ex hoc sic arguitur, vnum numero est per quod vnum denominatur intrinsecè & aliud extrinsecè, sed à defectu qui est in electione ipsa electio denominatur mala & culpabilis int: insecè, ratio autem erronea ipsam præcedens denominatur mala & culpabilis in moribus solum extrinsecè, quia non dicitur talis nisi quia est regula electionis vt declaratū est, ergo vna numero culpa est rationis practicæ & electionis sequentis Et istud amplius declarabitur in sequentibus. Sic ergo licet sint duo defectus in ratione practica errante, & in electione mala subsequente, ac per hoc duo peccata inesse naturæ, tamen non est nisi vnum peccatū in moribus, propter solum defectum quo electio est mala formaliter & intrinsecè, & ratio erronea dicitur mala extrinsecè tanquam regula electionis.

Hæc quæstio clusa sunt præmissi deficientibus in omnibus libris scriptis

6 Sic ergo intellecta quæstione dicendū est quòd culpa per prius dicitur actu voluntatis quā rationis. Quòd patet, quia habitus & priuatio per prius dicūtur de subiecto